

MEDZINÁRODNÉ VZŤAHY
SLOVAK JOURNAL OF INTERNATIONAL RELATIONS

Faculty of International Relations, University of Economics in Bratislava
2021, Volume XIX., Issue 2, Pages 138 – 156
ISSN 1336-1562 (print), ISSN 1339-2751 (online)
Submitted: 8. 3. 2021 | Accepted: 4. 6. 2021 | Published 15. 6. 2021

VOJENSKÁ ANGAŽOVANOSŤ MEDZINÁRODNÝCH ORGANIZÁCIÍ V BOSNE A HERCEGOVINE

MILITARY INVOLVEMENT OF INTERNATIONAL ORGANISATIONS IN BOSNIA AND HERZEGOVINA

Tatiana Vaššová¹

Medzinárodné organizácie nadviazali v 90. rokoch úzke väzby s krajinami západného Balkánu s cieľom pomôcť vytvoriť stabilné a prosperujúce demokratické krajiny a podporiť ich na ceste k integrácii do EÚ a NATO. Cieľom tohto článku je prostredníctvom metód analýzy, syntézy, indukcie, dedukcie a generalizácie priblížiť hlavné dôvody vojenskej angažovanosti medzinárodných organizácií v Bosne a Hercegovine a popísať zmenu v bezpečnostnej situácii, ktorá nastala vďaka spomínanej angažovanosti. V súčasnosti v Bosne a Hercegovine pôsobí vojenská operácia EUFOR Althea, ktorá je súčasťou komplexného prístupu, ktorým sa EÚ snaží naplniť tento cieľ. Výsledkom článku je zdôvodnenie pretrvávajúcej potreby vojenskej prítomnosti v tejto krajine a načrtnutie možného riešenia. Kľúčové slová: OSN, UNPROFOR, NATO, EÚ, EUFOR Althea

In the 1990s, international organisations established close ties with the countries of the Western Balkans to help create stable and prosperous democratic countries and support them on the road to integration into the EU and NATO. The purpose of the paper is, through methods of analysis, synthesis, induction, deduction and generalisation, to approximate the main reasons for the military involvement of international organisations in Bosnia and Herzegovina and to describe the change in the security situation that has occurred as a result of this engagement. Eufor Althea military operation is currently operating in Bosnia and Herzegovina as part of a comprehensive approach by which the EU seeks to achieve this objective. The result of the

¹ Mgr. Tatiana Vaššová. Katedra bezpečnosti a obrany, Akadémia ozbrojených síl generála Milana Rastislava Štefánika, Demänová 393, 031 01 Liptovský Mikuláš, e-mail: vassova.tatiana@gmail.com

Tatiana Vaššová je absolventkou Akadémie ozbrojených síl gen. M. R. Štefánika v študijnom odbore Bezpečnosť a obrana štátu. V súčasnosti je študentkou externého doktorandského štúdia v študijnom odbore Obrana a vojenstvo. Zároveň je ako profesionálna vojačka zaradená na plnenie úloh v operácii EUFOR Althea s predpokladom rotácie august 2021.

paper highlights the justification of continued need for a military presence in this country and outlines possible solution.

Key words: UN, UNPROFOR, NATO, EU, EUFOR Althea

JEL: F51, F53

1 ÚVOD

Bosna a Hercegovina je hornatou krajinou na západe Balkánskeho polostrova, v ktorej sa stretávajú tri rôzne náboženstvá a tri odlišné národnosti. Bohatá história tejto krajiny je plná konfliktov a vojen, ktoré postupne formovali územie Bosny a Hercegoviny do dnešnej podoby. Vojnové tragédie, ktoré sa v rokoch 1992 – 1995 odohrali na území západného Balkánu, poznačili túto krajinu už navždy. „Súčasnosť je v tomto štáte tak prepojená s minulosťou, ako hádam nikde inde.“ (Mojžita 2010, s.7) Tragickú minulosť si pritom väčšina obyvateľov pamätá najmä kvôli udalostiam, ktoré zažili na vlastnej koži. Krvavá vojna, ktorá sa na tomto území odohrala pred vyše dvadsiatimi rokmi si vyžiadala približne 100 000 až 200 000 obetí a takmer polovica obyvateľstva Bosny a Hercegoviny ostala vysídlená. Etnické konflikty, ktoré vypukli na území bývalej Juhoslávie mali za následok rozpad vtedajšej federatívnej štruktúry a jednotlivé republiky si následne viac či menej násilnou cestou vybojovali nezávislosť. Vojna sa v Bosne a Hercegovine skončila v roku 1995 s pomocou Severoatlantickej aliancie (NATO), kedy sa vedúci predstavitelia Belehradu, Sarajeva a Záhrebu stretli pri rokovacom stole v Daytone a započali dlhú a náročnú cestu k obnoveniu mieru a bezpečnosti v krajine.

Cieľom tohto článku je priblížiť historické súvislosti, ktoré viedli medzinárodné organizácie k potrebe nasadenia vojenských síl v regióne západného Balkánu a zároveň priblížiť súčasnú bezpečnostnú situáciu, ktorá nedovoľuje ukončiť vojenskú angažovanosť EÚ v Bosne a Hercegovine. V článku si v časovej následnosti uvedieme pôsobenie jednotlivých operácií medzinárodných organizácií a následne ozrejmime ich kľúčové úlohy a vývoj mandátu najdlhšie trvajúcej operácie EÚ. Prečo je aj po viac ako šesnástich rokoch stále potrebná prítomnosť operácie EUFOR Althea (European Force in BiH) v Bosne a Hercegovine? Ako sa vyvíjal mandát tejto operácie v nadväznosti na meniace sa bezpečnostné prostredie v krajine? Pri dosahovaní vyššie uvedeného cieľa, aj snahe odpovedať na spomínané otázky, boli použité najmä metódy analýzy, syntézy, indukcie, dedukcie, generalizácie a komparácie.

2 HISTORICKÉ VÝCHODISKÁ VOJENSKEJ ANGAŽOVANOSTI EXTERNÝCH AKTÉROV V BOSNE A HERCEGOVINE

Bosnu a Hercegovinu tvoria v súčasnosti dva subjekty – Republika Srpska a Federácia Bosny a Hercegoviny. Súčasťou krajiny je aj dištrikt Brčko - samosprávna územná jednotka štátu, ktorú spravujú spoločne obidva subjekty a je formálne územnou súčasťou aj Republiky Srpskej aj Federácie Bosny a Hercegoviny. Toto usporiadanie je výsledkom Daytonskej mierovej zmluvy, ktorá v roku 1995 ukončila

krvavý konflikt na tomto území. Zároveň však vytvorila krehký, vysoko decentralizovaný a etnicky rozdelený štát so zložitým vládňym systémom (Ibrahimagić 1999). V krajine sú najpočetnejšími tri majoritné národy – Srbi, vyznávajúci pravoslávne náboženstvo, katolícki Chorváti a Bosniaci², ktorých oficiálnym náboženstvom je islam.

Multietnické štátne formy, ktoré sú tvorené heterogénnym obyvateľstvom sa vždy budú potýkať s množstvom problémov vyplývajúcich práve z odlišnej etnicity. Existencia náboženských rozdielov zvyšuje pravdepodobnosť výskytu a tiež intenzitu konfliktov. Čím je krajina po náboženskej stránke diverzifikovanejšia, tým majú náboženské konflikty tendenciu byť násilnejšie. Ak v prípade etnických konfliktov zohráva úlohu aj náboženská otázka, zvyšuje sa nebezpečenstvo politickej, ekonomickej či kultúrnej diskriminácie (Huntington 2011). Ak by sme chceli hovoriť o reálnej šanci na prežitie takejto štátnej formy, je potrebná buď existencia pozitívnej motivácie jednotlivých etník na udržanie jednoty, alebo naopak existencia vonkajšej hrozby. Už pri vzniku prvej kráľovskej Juhoslávie zohrala významnú úlohu vonkajšia hrozba – jednotlivé národy na území západného Balkánu boli príliš malé na to, aby dokázali vytvoriť schopné samostatné štátne útvary. Zvyšujúci sa vplyv Talianska i Nemecka v období medzi prvou a druhou svetovou vojnou túto hrozbu ešte viac posilnil a spôsobil, že Slovinci a Chorváti dokázali existovať v unitárnom štáte spoločne so Srbmi. V období vlády Josipa Broza Tita zas existovala dostatočne silná motivácia, kedy si obyvatelia Juhoslávie uvedomovali, že medzietnická nenávisť im neprinesie nič dobré a politika „bratstva a jednoty“, ktorú presadzoval Tito ukázala, že k prosperite je možné dôjsť iba cestou spolupráce. K udržaniu súdržnosti výrazne prispel aj fakt, že Tito si svojou osobnosťou dokázal získať obyvateľov Juhoslávie. Pozitívna motivácia však bola na prelome osemdesiatych a deväťdesiatych rokov vyčerpaná a vyzdvihovanie etnickej príslušnosti sa opäť dostalo do popredia.

3 OBČIANSKA VOJNA V BOSNE A HERCEGOVINE (1992 – 1995)

Po vzore Slovinska a neskôr aj Chorvátska sa v roku 1991 vydala na cestu nezávislosti aj Bosna a Hercegovina. Prvý pokus o uznanie nezávislosti zo strany medzinárodného spoločenstva v decembri 1991 však nedopadol úspešne a začiatkom apríla 1992 sa začala bezpečnostná situácia v krajine rapídne zhoršovať. V období keď už v Bosne a Hercegovine začal de facto prepukáť vojnový konflikt, EÚ uznala nezávislosť Bosny a Hercegoviny, nasledovaná Spojenými štátmi americkými (USA).

² Obyvatelia Bosny a Hercegoviny sú Bosňania a Hercegovinci, od toho je odvodené prídavné meno bosniacký, zatiaľ čo Bosniaci sú obyvatelia štátu hlásiaci sa k bosniackemu národu, teda k tým, ktorí sa v čase Juhoslávie nazývali ako národ Moslimovia, prídavné meno bosniacký je teda odvodené od pomenovania moslimskej časti obyvateľstva (Mojžita 2010). S pojmom Bosňania a Hercegovinci sa stretávame veľmi zriedkavo a obvykle sa na označenie obyvateľov Bosny a Hercegoviny používa iba pojem Bosňania.

Tento krok mal vojne zabrániť, no v skutočnosti prispel k ešte väčšej eskalácii napätia. Ako sa neskôr ukázalo, táto malá európska krajina s pestrou etnickou štruktúrou nebola na nezávislosť pripravená. Následný, tri a pol roka trvajúci, etnický konflikt poznačil túto krajinu na veľmi dlhé obdobie a ešte dnes pozorujeme v krajine následky vojnových tragédií, ktoré sa tu odohrali.

Bosniacký konflikt naberal na intenzite veľmi rýchlo a najväčšie zverstvá spojené s etnickým čistením obyvateľstva sa udiali hneď v prvých mesiacoch vojny. Koncom roku 1992 sa už boje odohrávali na celom území Bosny a Hercegoviny. Počet zabitých sa odhadoval v tisícoch a zahraniční novinári informovali o existencii mnohých internačných táborov, zriadených všetkými bojujúcimi stranami. V týchto táboroch bolo v ťažkých podmienkach zadržovaných desiatky tisíc miestnych obyvateľov (Hladký 1997). V roku 1992 žilo na území Bosny a Hercegoviny približne 4,3 milióna obyvateľov. Občianska vojna spôsobila veľký demografický otras tohto regiónu. Konflikt si vyžiadal od 100 tisíc do 250 tisíc obetí čo predstavuje 3-6 % z celkovej predvojnovkej populácie. Z týchto obetí tvorilo 50-70 % bosniacke etnikum, 25-35 % srbské etnikum a 7-10 % chorvátske etnikum (Tesař 1999). Ďalším obrovským problémom bola mohutná vlna utečencov, ktorí boli kvôli konfliktu nútení svoje domovy opustiť. Počas vojny svoje domovy opustilo 1,2 milióna pôvodných obyvateľov (Bieber 2006).

Od jesene roku 1992 prebiehali na medzinárodnej scéne jednanie s cieľom zastaviť krvavý konflikt, avšak vynaložené úsilie neprinášalo želaný výsledok. Zahraniční diplomati si navyše nevedomovali hlavnú motiváciu lídrov zúčastnených na ozbrojenom konflikte. Zatiaľ čo mediátori považovali vojnu za iracionálne riešenie a snažili sa o tom zúčastnené strany presvedčiť, predstavitelia jednotlivých etník videli vo vojne jediné racionálne riešenie na dosiahnutie svojich cieľov (Silber – Little, 1996).

4 NA CESTE K MIERU

Hľadanie mierového riešenia je v etnickom konflikte veľmi zložitou úlohou. V prípade Bosny a Hercegoviny to bolo o to ťažšie, že medzi sebou bojovali tri odlišné etniká s rozdielnymi názormi na budúcnosť krajiny. Najväčším problémom pri mierových rokovaníach sa ukázala byť otázka toho, aká veľká časť územia Bosny a Hercegoviny prípadne jednotlivým zúčastneným stranám. Bosniaci sa snažili o zachovanie územnej integrity Bosny a Hercegoviny, a to najmä z dôvodu nízkej životaschopnosti prípadného moslimského štátu, ktorý by vznikol rozpadom Bosny a Hercegoviny. Keby k rozpadu došlo, územia s prevažnou časťou srbského obyvateľstva by sa pravdepodobne pripojili k Srbsku, a naopak územia s väčšinovým chorváckym obyvateľstvom by sa pripojili k Chorvátsku. Vzniklo by tak „Veľké

Srbsko“ a „Veľké Chorvátsko“³, medzi ktorými by sa ocitol malý moslimský štát s mizivými šancami na prežitie.

Štáty EÚ sa rozhodli na riešenie bosnianskej otázky vymenovať za svojho hlavného vyjednávača britského diplomata Davida Owena a OSN zastupoval americký diplomat Cyrus Vance (Hladký 2005). Obidvaja diplomati zvolali prvú formálnu schôdzu s hlavnou témou konfliktu v Bosne a Hercegovine začiatkom januára 1993, pričom sa jej zúčastnili predstavitelia všetkých zainteresovaných strán. Následne obaja predsedajúci oboznámili členov delegácií s komplexným plánom pre Bosnu a Hercegovinu, ktorý považovali za východisko pre spravodlivý a trvácny mier (Owen 2013).

Delegácia bosnianskych Chorvátov bola s navrhovaným plánom spokojná, nakoľko územie budúcich chorvátskych provincií by predstavovalo zhruba 26 % celkového územia, zatiaľ čo percentuálny podiel chorvátskeho etnika v Bosne a Hercegovine bol iba 17,3 %. Ďalšie dve zúčastnené strany však takéto pochopenie pre Mierový plán Vance-Owen nemali. Moslimská delegácia v podstate súhlasila s ústavnými princípmi aj vojenským dodatkom, odmietla však navrhované územné členenie. Predstavitelia bosnianskych Srbov zas mali námietky voči všetkým trom častiam Mierového plánu. Po krachu Vance-Owenovho plánu nahradil amerického diplomata Cyrusa Vanca nórsky diplomat Thorvald Stoltenberg. V júli 1993 tak bol predstavený nový plán, ktorý už nepočítal s jednotnou Bosnou a Hercegovinou, ale rátať s vytvorením únie národných republík (Woodward 1995). Ani tento mierový plán však neuspel, a to najmä kvôli nesúhlasu delegácie Bosniakov. Neúspech Owen-Stoltenbergovho plánu v konečnom dôsledku znamenal aj neúspech mierových iniciatív zo strany EÚ a OSN.

Začiatkom roku 1994 sa do mierových rokovaní zapojili aj USA, ktoré sa domnievali, že existuje možná dohoda medzi Bosniakmi a Chorvátmi. Hlavní predstavitelia Chorvátska na čele s prezidentom Tudjmanom sa rozhodli spolupracovať s Bosniakmi za prísľub medzinárodnej podpory pri reintegrácii chorvátskeho územia, ktoré bolo pod kontrolou vzbúrených chorvátskych Srbov. Bosniaci si zas uvedomovali, že pokiaľ chcú v tejto vojne ako tak obstať, potrebujú Chorvátsko ako spojenca. V marci 1994 tak bola slávnostne podpísaná Washingtonská dohoda, na základe ktorej vznikla entita bosnianskych Chorvátov a Bosniakov, teda Federácia Bosny a Hercegoviny. Bol to prvý pozitívny obrat v mierovom procese.

³ 25.marca 1991 sa v srbskom meste Karadžorđevo stretli prezidenti Srbska (Slobodan Milošević) a Chorvátska (Franjo Tudjman). Na stretnutí rokovali o rozdelení Bosny a Hercegoviny pozdĺž etnických línií, bez ohľadu na moslimské obyvateľstvo. Srbský prezident argumentoval, že narastajúcemu násiliu a neznášanlivosti sa dá predísť iba tým, že sa naplnia nacionálne ciele Srbska, čím sa stratia dôvody na jeho ďalšiu expanziu. Zároveň by sa k Chorvátsku pripojili územia, na ktorých vo väčšine žilo chorvátske obyvateľstvo (Hladký 2005).

Po týchto udalostiach nasledovalo vytvorenie tzv. kontaktnej skupiny, ktorej členmi boli USA, Spojené kráľovstvo, Rusko, Francúzsko a Nemecko. V lete roku 1994 predstavili členovia kontaktnej skupiny mierový plán, podľa ktorého malo byť územie Bosny a Hercegoviny rozdelené na dve entity, bosniansko-chorvátsku a srbskú, pričom územie krajiny malo byť rozdelené v pomere 51:49 % (Hladký 1996). Bosniaci a Chorváti s mierovým plánom súhlasili, ale Srbi ho odmietli z dôvodu, že by sa museli vzdať značnej časti územia, ktorú už vo vojnovom konflikte získali.

Zlom v mierových rokovaní nastal zhruba po roku, kedy bosnianske a chorvátske jednotky využili zmätok vyvolaný pádom Republiky Srbskej Krajiny⁴ a v rozsiahlej ofenzíve obsadili veľkú časť územia kontrolovaného bosnianskymi Srbmi. Ofenzíva bola ukončená až v momente, keď americký tím vyjednávačov usúdil, že hranice na fronte zodpovedajú návrhu územného rozdelenia v pomere 51:49 %, a teda existuje reálna šanca na uzavretie dohody medzi zúčastnenými stranami. Začiatkom októbra 1995 tak vstúpilo do platnosti prímerie uzavreté vtedajším hlavným americkým vyjednávačom Richardom Holbrookom (Hladký 2005).

5 DAYTONSKÁ MIEROVÁ DOHODA

Zatiaľ čo efektívnosť mierových rokovaní v rokoch 1991-1994 bola pomerne žalostná, v novembri roku 1995 začala mierová konferencia v americkom Daytone, ktorá viedla k nastoleniu mieru medzi znepriatelenými stranami. Delegácie jednotlivých strán boli vedené prezidentmi Bosny a Hercegoviny, Chorvátska a Srbska. Hlavnou témou rokovaní bolo územné rozdelenie Bosny a Hercegoviny na dve spomínané entity v pomere 51:49 % v prospech Federácie Bosny a Hercegoviny (Hladký 2005). Ďalším dôležitým bodom rokovaní bola aj otázka budúceho politického systému v krajine, ktorý mal byť nastavený tak, aby žiadne etnikum nebolo vylúčené z participácie na moci. Mierový plán z Daytonu taktiež počítal s rozmiestnením medzinárodných síl v krajine, ktoré by dohliadali na implementáciu mierovej zmluvy.

Koncom novembra 1995 podpísali Alja Izetbegović, Franjo Tuđman a Slobodan Milošević mierovú dohodu, aj keď ani jednej zo strán sa nepodarilo naplniť svoje vojnové očakávania. Neuspela Miloševićova predstava „Veľkého Srbska“, ani Tuđmanova predstava „Veľkého Chorvátska“ a ani koncept unitárnej Bosny a Hercegoviny sa Izetbegovićovi nepodarilo presadiť. Slávnostný akt podpísania Daytonskej mierovej dohody napokon konečne uzavrel tri a pol roka trvajúci krvavý etnický konflikt a zároveň vytvoril podobu vnútorného rozdelenia Bosny a Hercegoviny na Republiku Srpsku a Federáciu Bosny a Hercegoviny (Hladký 2005).

⁴ Republika Srbská krajina – štátny útvar Srbov existujúci v rokoch 1991- 1995 na približne jednu štvrtinu územia Chorvátska, s hlavným mestom Knin. Vyhlásenie nezávislosti Republiky Srbská krajina bolo v rozpore s medzinárodným právom a žiadny štát ju de iure neuznal (Hladký 1996).

Daytonská mierová dohoda sa však aj napriek svojmu nepopierateľnému úspechu, okamžite od jej podpísania až do dnešných dní stala terčom kritiky zo strany Bosniakov, Chorvátov, Srbov, mnohých zahraničných analytikov i viacerých predstaviteľov medzinárodného spoločenstva. Bosniaci vyčítali medzinárodnému spoločenstvu pasivitu pri prehliadaní etnických čistiek a Daytonská mierová dohoda podľa nich nespravodlivo rozdelila Bosnu a Hercegovinu na dve entity, pričom v krajine nastavila nefunkčný politický model, vďaka ktorému predstavitelia Republiky Srpskej bojkotujú reformy a bránia opätovnému zjednoteniu krajiny. Bosnianski Srbi vnímajú Daytonskú mierovú dohodu zväčša pozitívne, a to najmä vďaka zachovaniu autonómnej Republiky Srpskej, i keď územné rozdelenie v pomere 51:49 % stále považujú za nespravodlivé. Bosnianski Chorváti sa zas cítia ukrátení o svojbytnosť vlastnej entity a všeobecne majú pocit nedostatočnej garancie vlastných národných práv, keďže vo Federácii sú Bosniaci vo väčšine. Zahraniční analytici často vyčítajú Daytonskej mierovej dohode neefektívnosť v oblasti fungovania štátnej administratívy a mimoriadne komplikované ústavné a inštitucionálne zriadenie (Ibrahimagić 1999).

Je však potrebné uvedomiť si, že zahraniční diplomati a vyjednávači sa snažili o dosiahnutie mieru v Bosne a Hercegovine takmer štyri roky, predostreli množstvo podôb mierových plánov, a aj napriek tomu sa im nepodarilo uspieť. Ukázalo sa teda, že ukončenie etnického konfliktu v Bosne a Hercegovine bolo mimoriadne náročnou úlohou, a bolo preto nutné vypracovať taký mierový plán, ktorý by boli všetky tri strany naozaj ochotné prijať. Veľké množstvo kompromisných riešení tak bolo jediným variantom. I keď tieto riešenia nemohli naplno uspokojiť ani jednu stranu, stále boli natoľko prijateľné, aby nebol plán vo svojej úplnosti odmietnutý. Existovali tak iba dve alternatívy – kompromisný mierový plán plný problematických miest, alebo pokračovanie vyčerpávajúceho konfliktu.

6 VOJENSKÉ PÔSOBENIE MEDZINÁRODNÝCH ORGANIZACÍ V BOSNE A HERCEGOVINE

Úplne prvýkrát sa medzinárodné organizácie vojensky zapojili do snahy o vytvorenie mieru na Balkáne už v roku 1991 prostredníctvom monitorovacej misie Európskeho spoločenstva⁵ - ECMM (European Community Monitoring Mission), o rok neskôr boli rezolúciou Bezpečnostnej rady č.743 sformované jednotky UNPROFOR (United Nations Protection Force) o sile takmer 39 000 vojakov, ktoré mali spočiatku pôsobiť iba v Chorvátsku a ich úlohou bolo zabezpečiť demilitarizáciu určenej oblasti (Doyle - Sambanis 2006). V regióne západného Balkánu neskôr pôsobili aj dve operácie Severoatlantickej aliancie – IFOR (Implementation Force), ktorá v oblasti pôsobila jeden rok a SFOR (Stabilisation Force), ktorá zabezpečila

⁵ angl. European Community – predchodca dnešnej EÚ.

vojenskú prítomnosť NATO v krajine na 8 rokov. Poslednou operáciou, ktorá v Bosne a Hercegovine pôsobí už sedemnástym rokom je operácia EUFOR Althea, ktorá je najdlhšie trvajúcou vojenskou intervenciou EÚ. Už pri podpísaní Daytonskej mierovej dohody sa počítalo s rozmiestnením vojenských síl medzinárodných organizácií na území Bosny a Hercegoviny kvôli dohľadu nad krehkým nastoleným mierom. Aj keď boli postupom času počty nasadených síl v krajine redukované, bezpečnostná situácia ani dnes nedovoľuje EÚ úplne stiahnuť vojenské jednotky z tohto územia.

7 OPERÁCIE OSN A NATO

Ako bolo vyššie spomenuté, prvýkrát sa OSN zapojila do snahy o vytvorenie mieru na Balkáne už v roku 1992, kedy boli sformované jednotky UNPROFOR. Mandát operácie UNPROFOR bol spočiatku zameraný len na demilitarizáciu určených území Chorvátska. Neskôr bol však rozšírený aj na územie Bosny a Hercegoviny, kde bolo prvoradou úlohou zaistiť bezpečnosť a ochranu letiska v Sarajeve ako aj ochranu humanitárnych konvojov, ktoré prechádzali medzi letiskom a mestom. V septembri 1992 bol mandát znova rozšírený o ochranu humanitárnych organizácií, akou je napríklad Medzinárodný výbor Červeného kríža. V máji 1993 boli rezolúciou OSN č.824 zriadené tzv. bezpečné zóny – oblasti bez ozbrojených útokov alebo iných nepriateľských činov, kde malo byť moslimské obyvateľstvo ochránené pred atakmi bosnianskych Srbov. Úlohou síl UNPROFOR bola ochrana týchto oblastí - mesto Srebrenica, Bihać, Sarajevo a neskôr aj Tuzla, Goražde a Žepa (Durch 1996). Paradoxne však medzinárodné spoločenstvo zároveň nebolo ochotné poskytnúť na túto ochranu dostatočné vojenské záruky, čoho dôsledkom bola mimoriadne žalostná situácia vo väčšine z týchto zón – opakované bombardovanie a nakoniec i neschopnosť čeliť útokom Armády Republiky Srpskej (Vojska Republike Srpske - VRS) v prípade Žepy a Srebrenice⁶ (Thomas – Mikulan 2008). Od marca 1994 bolo ďalšou úlohou operácie UNPROFOR monitorovať dodržiavanie uzavretého prímeria medzi Bosniakmi a Chorvátmi. Z dlhodobého hľadiska sa pôsobenie operácie UNPROFOR ukázalo ako nedostatočné a vojensky neúčinné, pretože jednotky spočiatku fungovali iba ako „nárazník“, bez právomoci zasiahnuť. Politika OSN sa tak v bosnianskom konflikte obmedzila prevažne na humanitárnu pomoc obyvateľstvu a vyhýbala sa priamej angažovanosti, ktorú by si zúčastnené bojujúce strany mohli vysvetliť ako nežiadúci a nepriateľský zásah do bojových operácií a následne siahnuť k odvety krokom. Ani prítomnosť tejto operácie teda nezastavila narastajúci počet ozbrojených stretov medzi etnikami, ktoré naďalej pokračovali. Až do roku 1995 pôsobili sily NATO iba ako podporný mechanizmus humanitárnych a kontrolných operácií OSN.

20. decembra 1995 však prešla operácia UNPROFOR pod velenie medzinárodnej organizácie NATO a premenovala sa na IFOR. Úlohou tejto operácie

⁶ Genocída v Srebrenici – v júli 1995 VRS popravili vyše 8000 Bosniakov (Honig 1997).

bolo dohliadať na implementáciu Daytonskej mierovej dohody v Bosne a Hercegovine. Medzinárodné jednotky IFOR chápali svoj mandát pomerne minimalisticky a zužovali ho len na vojenské aspekty Daytonskej mierovej dohody – oddelenie bojujúcich strán a udržanie mieru (Sell 2003). Väčšina jednotiek operácie IFOR boli vlastne jednotky UNPROFOR, ktoré zostali na mieste a pokračovali v plnení úloh, len pod iným velením. Od jednotiek UNPROFOR sa odlišovali možnosťou priameho zásahu v prípade opätovného vypuknutia vojenského konfliktu medzi oddelenými bojujúcimi stranami (Lasicová 2002). Ročný mandát operácie IFOR pod názvom Operation Joint Endeavour skončil 20. decembra 1996 a operácia sa znova premenovala, tento krát na SFOR (Hawton 2004).

Úlohou jednotiek SFOR bolo predovšetkým stabilizovať mier a prispieť k vytvoreniu bezpečného prostredia stálou vojenskou prítomnosťou v krajine. Hlavným cieľom týchto jednotiek bola trvalá konsolidácia mieru takým spôsobom, aby už v budúcnosti neboli jednotky pod vedením NATO v Bosne a Hercegovine potrebné (NATO, 2003). Operácia SFOR pôsobila v troch hlavných zónach – Mostar, Banja Luka a Tuzla. Počas uplatňovania svojho mandátu príslušníci SFOR zatkli 29 osôb, ktoré boli následne obvinené z vojnových zločinov a postavené pred Medzinárodný trestný tribunál pre bývalú Juhosláviu (International Criminal Tribunal for the former Yugoslavia - ICTY). Postupom času počet vojakov nasadených v operácii SFOR klesal, až kým sa na júnovom summite NATO v Istanbule nerozhodlo o ukončení operácie. Následne 2. decembra 2004 prevzala mandát tejto operácie EÚ a vznikla tak operácia EUFOR Althea (názov je odvodený od mena gréckej bohyně uzdravenia), ktorá je zatiaľ najdlhšou vojenskou intervenciou Európskej únie vôbec. Aj keď EÚ prevzala hlavnú zodpovednosť za udržiavanie bezpečného prostredia v Bosne a Hercegovine, vojenská prítomnosť NATO je naďalej v krajine zabezpečovaná veliteľskou štruktúrou NATO v Sarajeve.

8 OPERÁCIE EÚ

V decembri roku 2000 vznikla monitorovacia misia EÚ – EUMM (European Union Monitoring Mission), ktorá vznikla transformáciou z monitorovacej misie Európskeho spoločenstva – ECMM, ktorá pôsobila v regióne západného Balkánu od roku 1991. Hlavnou úlohou oboch týchto misií bol v prvom rade zber informácií a ich analýza, na základe ktorej bola EÚ schopná formulovať svoju zahraničnú politiku voči krajinám západného Balkánu. Misia EUMM ukončila svoju činnosť v auguste 2007, pričom v misii pôsobilo 15 členských štátov EÚ a jeden nečlenský štát (Nórsko). Cieľom monitorovania boli predovšetkým situácie v pohraničných oblastiach Macedónska a Kosova, Srbska a Kosova a Kosova s Albánskom, ale aj prípravy, priebeh a implementácia výsledkov prezidentských, parlamentných i komunálnych volieb v Macedónsku, Bosne a Hercegovine, či v Kosove (Hardy 2001).

Od januára 2003 pôsobila v Bosne a Hercegovine aj policajná misia EUPM (European Union Police Mission), ktorej cieľom bolo pomôcť pri vytváraní udržateľného, profesionálneho a multietnického policajného zboru. Táto misia tiež pomáhala miestnej polícii s bojom proti rozsiahlemu organizovanému zločinu. V počiatočnej fáze v misii pôsobilo približne 500 policajných dôstojníkov z 30 krajín. Na základe pozvania bosnianskych orgánov sa EÚ rozhodla v roku 2006 zriadiť následnú policajnú misiu s upraveným mandátom a veľkosťou (EUPM II). Tvorilo ju približne 200 medzinárodných príslušníkov a jej hlavným cieľom bola podpora reformného procesu (Flessenkemper – Helly 2013). Misia ukončila svoje pôsobenie v roku 2012.

Ďalšou a poslednou operáciou EÚ je operácia EUFOR Althea, ktorá začala pôsobiť v Bosne a Hercegovine v roku 2004, kedy na základe dohody Berlín Plus o spolupráci medzi NATO a EÚ, prevzala EÚ od NATO velenie nad touto vojenskou operáciou. V súčasnosti ide o jediná operáciu realizovanú na základe tejto dohody. Dohoda Berlín Plus tiež umožnila, že aj napriek tomu, že ide o operáciu EÚ, logisticky ju zabezpečuje NATO.

Je potrebné zdôrazniť, že EUFOR Althea je súčasťou širšej, komplexnej politiky EÚ voči regiónu západného Balkánu a je tiež nástrojom, ktorý môže Bosne a Hercegovine pomôcť priblížiť sa k prípadnému členstvu v EÚ (Juncos 2015). Vo viacerých oficiálnych dokumentoch EÚ sa uvádza, že strednodobým cieľom EÚ je prostredníctvom operácie EUFOR Althea podporiť posun Bosny a Hercegoviny smerom k spomínanému členstvu najmä tým, že príslušníci operácie budú prispievať k bezpečnému prostrediu v krajine (Council of the European Union Secretariat 2015).

V čase vzniku operácie bolo jej hlavným cieľom zabezpečiť nepretržité dodržiavanie Daytonskej mierovej dohody, vytvoriť bezpečné prostredie v krajine a v neposlednom rade podporiť postupnú euroatlantickú integráciu Bosny a Hercegoviny. Nasadených bolo 7 000 vojakov (Kim 2006). Vo februári 2007 boli počty jednotiek redukované na 2 500 a v súčasnosti je v operácii nasadených približne 600 vojakov z 19 rôznych krajín (Palm 2017). Toto zníženie je kompenzované poskytnutím záloh (Intermediate Reserve – IR), ktoré sa stali jadrom výkonnej časti operácie. Znižovanie počtu nasadených vojakov v operácii bolo spôsobené najmä nedostatkom politickej vôle zo strany členských krajín, ktoré postupne sťahovali svoje jednotky z tohto územia. Ďalším dôvodom boli naliehavšie medzinárodné priority, najmä začatie vojenskej operácie Resolute Support v Afganistane, kde sa zapojili hlavní prispievatelia operácie EUFOR Althea – Spojené kráľovstvo a Holandsko (Bassuener 2015). Tak ako aj v prípade iných operácií spoločnej bezpečnostnej a obrannej politiky EÚ (SBOP), spoločné operačné výdavky sú pokryté pomocou mechanizmu Athena, prostredníctvom ktorého sa spravuje financovanie spoločných nákladov súvisiacich s vojenskými operáciami EÚ v rámci SBOP. V prípade operácie EUFOR Althea je však z neho hradených len niečo okolo 5-15 % celkových nákladov.

Prevažná časť nákladov tak pripadá na štáty, ktoré poskytujú do operácie svoje jednotky. To, aby štáty prispievali do operácie vlastnými prostriedkami možno vnímať ako určitú demotivujúcu prekážku, pokiaľ vyslovene nejde o národné záujmy jednotlivých krajín (European Parliament 2020). Posledné zmeny v štruktúre nasadených jednotiek, ktoré znížili počet prispievajúcich krajín z 20 na 19, nastali v decembri 2020, kedy na slávnostnom ceremoniáli v kempе Butmir ukončilo svoj 16-ročný príspevok do operácie EUFOR Althea Spojené kráľovstvo, ktoré tak urobilo po oficiálnom vystúpení z EÚ (Flanagan 2020).

Mandát operácie EUFOR Althea sa skladá z dvoch častí - výkonnej a podpornej. Výkonný mandát je daný Bezpečnostnou radou OSN - podpora orgánov Bosny a Hercegoviny v udržiavaní bezpečného prostredia. Pozostáva z úloh akými je napríklad vojenská a civilná kontrola pohybu zbraní, munície a výbušných látok. Operácia EUFOR Althea si zachováva svoju prítomnosť v celej krajine aj prostredníctvom styčných a pozorovacích tímov (LOTs), ktoré väčšinou tvoria jednotky z Rakúska, Maďarska, Turecka a Slovenska. V roku 2010 došlo k rozšíreniu mandátu o tzv. podporný, ktorý zahŕňa najmä podporu kolektívnej a kombinovanej odbornej prípravy Ozbrojených síl Bosny a Hercegoviny (Armed Forces of Bosnia and Herzegovina - AFBiH). Výsledkom vojny totiž bola nielen rozdelená krajina, ale aj rozdelená armáda. Zjednotenie troch etnicky rozdielnych armád sa zdalo byť nemožné. Rozdelené armády však predstavovali veľkú záťaž pre rozpočet krajiny a napokon v roku 2005 boli AFBiH oficiálne zjednotené, čo sa dalo považovať za obrovský krok vpred. Aj napriek tomu, že AFBiH pôsobia navonok jednotne, vo vnútri sa objavujú polarizujúce prvky, ktoré sú v podstate odrazom celej spoločnosti. Vo veliteľských štruktúrach, ktoré sú multietnické, sú totiž funkcie obsadzované na etnickom, nie na profesionálnom základe (Stojarová 2019).

Mandát operácie EUFOR Althea je naviazaný na mandát Bezpečnostnej rady OSN, ktorý je predlžovaný na ročnej báze. V priebehu vývoja bezpečnostnej situácie sa niekoľkokrát menil aj mandát – naposledy v roku 2012. Po poslednej rekonfigurácii mandátu boli definované kľúčové úlohy operácie EUFOR Althea takto:

- podporiť kolektívnu a kombinovanú odbornú prípravu AFBiH, ktorá je podstatná v ich postupe k normám NATO,
- zabezpečiť plnenie úloh uvedených v Daytonskej mierovej dohode (uplatňovanie dohôd o ľudských právach v krajine, transparentné súdnictvo a mnohé ďalšie),
- prispieť k bezpečnému prostrediu v Bosne a Hercegovine v súlade so svojím mandátom (Council of the European Union Secretariat 2015).

Neexistuje žiadny časový harmonogram alebo konečné referenčné hodnoty, ktoré by operácia mala dosiahnuť, aby sa postupný prenos moci na národnú vládu dal

považovať za skončený. Ukončenie angažovanosti EÚ v Bosne a Hercegovine sa v strategických dokumentoch definuje ako stav, kedy budú štátne orgány schopné vytvoriť funkčné štruktúry, najmä v oblasti bezpečnosti a obrany. Za tento cieľ je zodpovedná v prvom rade vláda Bosny a Hercegoviny, ktorej pri jeho naplnení pomáhajú civilní aktéri EÚ.

Ako už bolo vyššie spomenuté, operácia EUFOR Althea nie je jediným nástrojom EÚ v Bosne a Hercegovine. Súčasťou komplexného prístupu EÚ v tejto krajine bol od roku 2002 do roku 2011 Úrad vysokého predstaviteľa (OHR), ktorého Rada EÚ menovala ako osobitného zástupcu EÚ v Bosne a Hercegovine (EUSR). Od roku 2011 je prítomnosť EÚ v krajine posilnená kombinovaným úradom osobitného zástupcu EÚ v Bosne a Hercegovine a delegácie EÚ v Bosne a Hercegovine, ktorá zásadným spôsobom pomáha pri oznamovaní priorít EÚ občanom krajiny a tiež pri plnení cieľov agendy EÚ v kľúčových oblastiach (Council of the European Union Secretariat 2019).

9 DISKUSIA

Bez jasného reformného programu či presne definovanej stratégie ukončenia angažovanosti je veľmi ťažké posúdiť úspech prebiehajúcej operácie v Bosne a Hercegovine. V širšom kontexte je navyše častokrát spomínané, že pokračovanie tejto operácie slúži skôr politickým účelom (Pejić – Muherina – Boštjančič Pulko 2016). Z pohľadu EÚ sa aj po viac ako 20 rokoch od ukončenia konfliktu stále nedosiahol politicko-strategický cieľ - členstvo Bosny a Hercegoviny v EÚ. Hoci krajina formálne požiadala o členstvo v EÚ vo februári 2016, je pred ňou ešte stále veľmi dlhá cesta s niekoľkými politickými a sociálnymi výzvami, ktoré musí zvládnuť (Minard 2016).

Plnenie pôvodného operačného cieľa, teda zachovanie bezpečného prostredia prostredníctvom vojenskej „odstrašujúcej“ prítomnosti jednotiek EUFOR možno považovať za úspešné, nakoľko od roku 2004 neregistrujeme žiadne otvorené konflikty medzi jednotlivými etnikami. Je však potrebné vziať do úvahy fakt, že bezpečnostné prostredie, do ktorého jednotky EUFOR prišli pôsobiť, už bolo v tom čase relatívne stabilné a bezpečné. Takisto jednotky AFBiH sa od roku 2006 zúčastňujú na operáciách na podporu mieru pod vedením NATO a OSN a v septembri 2015 bola podpísaná dohoda umožňujúca účasť aj na operáciách SBOP. Za úspešný možno označiť aj fakt, že výcvikové stredisko pre operácie na podporu mieru (Peace Support Operations Training Centre - PSOTC) za posledných 10 rokov zvýšilo počet aktivít ročne z piatich na tridsaťdva a podarilo sa mu poskytnúť výcvik pre viac ako 6 000 jednotlivcov, z ktorých až 25 % sú príslušníci medzinárodných jednotiek (Pejić – Muherina – Boštjančič Pulko 2016).

Už v roku 2007, kedy prvýkrát došlo k redukcii počtu nasadených jednotiek, sa začalo uvažovať o podmienkach ukončenia operácie EUFOR Althea. V čase

francúzskeho predsedníctva EÚ v roku 2008 po neformálnom stretnutí ministrov obrany členských krajín EÚ, francúzsky minister obrany Hervé Morin vzhľadom na veľmi všeobecnú definíciu ukončenia angažovanosti operácie EUFOR Althea prehlásil, že pokiaľ sú členské štáty schopné začať vojenskú operáciu, mali by byť schopné ju aj ukončiť (Palm 2017). Práve v tejto súvislosti začalo v druhej polovici roku 2009 švédske predsedníctvo EÚ diskusiu o ukončení operácie EUFOR Althea alebo aspoň o jej zmene na menšiu výcvikovú operáciu. Kvôli nedostatku konsenzu medzi členskými štátmi napokon k žiadnym výrazným zmenám nedošlo a mandát operácie sa v roku 2010 dokonca rozšíril. Neskôr v roku 2012 kedy došlo po druhýkrát k redukcii počtu jednotiek sa už na pôde EÚ otvorene hovorilo o negatívnom vývoji v Bosne a Hercegovine. Zatiaľ čo krajiny ako Taliansko, Maďarsko či Rakúsko videli nedostatočný politický pokrok ako potvrdenie potreby pokračovať v operácii EUFOR Althea, iné krajiny, medzi ktorými bolo napríklad Francúzsko, Belgicko, Fínsko či Švédsko, skôr zastávali názor, že samotná vojenská operácia brzdí politický pokrok (Palm 2017). Politickým kompromisom kvôli zachovaniu mandátu sa napokon stalo zníženie nasadených vojakov na 600, pričom v prípade vzniku akejkoľvek krízy v krajine, sa operácia musela začať spoliehať na sily „zvonku“. Západní odborníci pritom neraz zdôrazňovali, že týmto krokom sa znemožnila schopnosť operácie EUFOR Althea bezprostredne reagovať napríklad na hrozbu organizovaného medzietnického násillia bez pomoci IR. Sporným sa javí tiež fakt, že v prípade potreby zásahu jednotiek EUFOR Althea by tak mohli urobiť len na základe pozvania miestnych orgánov (Bassuener 2015).

V období rokov 2012 a 2013 sa niektoré členské štáty domnievali, že redukcia počtu nasadených jednotiek by mohla viesť k zvýšeniu pravdepodobnosti novej agresie medzi nacionalistickými frakciami a priniesť s ňou spojené riziká. S odstupom času môžeme hodnotiť, že k žiadnym výrazným nepokojom nedošlo, aj keď v Republike Srpskej čoraz viac badať rozvíjajúce sa obchodné či zbrojné dohody s Ruskou federáciou (Sweeney 2018). Okrem toho je v krajine prítomných viacero faktorov, ktoré doterajšiu krehkú bezpečnosť ohrozujú – nezamestnanosť, korupcia, radikalizácia prispievajúca k terorizmu, emigrácia mladých ľudí do zahraničia či zložité presadzovanie práva, ktoré zaťažuje verejnú správu. Niekoľko odborníkov poznamenalo, že hoci od nasadenia operácie nedošlo v krajine k žiadnemu výraznému násilliu, hrozby tu stále existujú - majú však spoločenský charakter. Samozrejme, že hrozby, ktoré v krajine predstavujú pre miestne obyvateľstvo najväčšie riziko sa rokmi menili a stále sa vyvíjajú - najväčšie problémy v súčasnosti predstavujú sociálno-ekonomické otázky, zdravotná starostlivosť a radikalizácia, zatiaľ čo nástroj, ktorý má EÚ k dispozícii, zostal vhodný skôr na riešenie vojenských hrozieb (Pejić – Muherina – Boštjančič Pulko 2016).

Aj keď sa vzťahy medzi Republikou Srpskou a Federáciou Bosny a Hercegoviny oficiálne označujú za relatívne pozitívne a riziko vzniku konfliktu za

nízke, nemožno poprieť, že medzi týmito stranami ešte stále existuje určité napätie. Hlavní predstavitelia oboch subjektov rozdielne vnímajú i samotné pôsobenie operácie EUFOR Althea – zatiaľ čo vo Federácii považujú prítomnosť vojenských jednotiek za potrebnú a stabilizujúcu, v Republike Srpskej sa s pôsobením operácie až tak veľmi nestotožňujú. Aj napriek týmto protichodným názorom existuje predpoklad, že vojenská prítomnosť EÚ prostredníctvom operácie EUFOR Althea bude v krajine v najbližších rokoch naďalej potrebná a bude pokračovať.

Práve kvôli rozdielnym názorom na smerovanie krajiny, či už ide o územnú celistvosť alebo o členstvo v medzinárodných organizáciách, je pred Bosnou a Hercegovinou aj po takmer sedemnásťročnom úsilí ešte veľmi dlhá cesta k prípadnému členstvu v EÚ alebo NATO. Mocenské hry, komplikované inštitucionálne zriadenie aj vysoká miera korupcie v krajine mimoriadne sťažujú akékoľvek reformné procesy a snahy o dosiahnutie euroatlantickej integrácie. Nakoľko je efektívna správa krajiny jedným z dôležitých bodov integrácie Bosny a Hercegoviny do EÚ, bude v budúcnosti potrebné posilniť celoštátne inštitúcie na úkor jednotlivých entít. Okrem samotných bosniansko-hercegovinských inštitúcií má možnosť výrazne zasahovať do politického života aj spomínaný OHR. Avšak je zrejmé, že tento úrad nebude v krajine fungovať donekonečna a v budúcnosti budeme pravdepodobne sledovať postupné utlmovanie jeho činnosti. V roku 2020 na zasadnutí Bezpečnostnej rady OSN zástupca Ruskej federácie vyjadril názor, že nastal čas, aby sa začalo uvažovať o zrušení tohto úradu. Ostatné krajiny však tento názor nepodporili a tak Úrad vysokého predstaviteľa naďalej zostáva súčasťou komplexného prístupu EÚ v Bosne a Hercegovine (Security Council 2020). S myšlienkou ukončenia činnosti OHR sa nestotožnilo najmä Nemecko, ktoré plne podporuje jeho zachovanie. Na druhej strane však uznáva, že je potrebné, aby OHR nebol iba informátorom Bezpečnostnej rady OSN o dianí v krajine, ako tomu bolo počas posledných rokov, ale aby sa stal strážcom ústavného poriadku a viac ovplyvňoval politické dianie v Bosne a Hercegovine a opäť bol hybnou silou pri naplňaní reforiem smerom k právnemu štátu (Ruge 2021).

Oveľa vážnejším nebezpečenstvom pre integritu Bosny a Hercegoviny je skutočnosť, že veľká časť miestnych Srbov a Chorvátov sa s touto krajinou úplne nestotožňuje a radšej by videli oblasti, ktoré obývajú pripojené k Srbsku, respektíve k Chorvátsku. Skutočnosť, že sa vždy uvažuje o etnickom pôvode (už na celoštátnej úrovni je tripartitné Predsedníctvo, obsadzovanie kresiel v parlamente je tiež založené na etnickom princípe, ktorý sa premieta až do úrovne samospráv), vytvára a zachováva rozpory v spoločnosti ako celku a politické elity ich budú nepretržite používať ako nástroj na zabránenie zásadným zmenám a pokroku v krajine.

10 ZÁVER

Pre EÚ sa stabilizácia a obnova multikultúrnej a multietnickej Bosny a Hercegoviny stala akýmsi testom záväzku Únie stať sa politickým a bezpečnostným aktérom, ktorý dokáže garantovať mier a stabilitu na celom kontinente. Na budúcnosti Bosny a Hercegoviny preto nezáleží iba občanom krajiny, ale aj hlavným predstaviteľom EÚ, ktorej cieľom je byť dôležitým aktérom zahraničnej politiky a garantom bezpečnosti. Nasadenie EUFOR Althea do istej miery teda znamená aj projektovanie jej ambícií v tomto regióne s relatívne bezpečným prostredím, kde nie je potrebné vynaložiť vysoké náklady. Je však potrebné poznamenať, že operácia EUFOR Althea prispela aj k určitému negatívnemu vývoju v krajine, nakoľko sa podieľala na vytváraní určitej závislosti od pomoci zvonku. Niektorí odborníci často zdôrazňujú, že EÚ by mala byť prisnejšia v požadovaní relevantných výstupov výmenou za peniaze vynaložené v Bosne a Hercegovine, čo by v konečnom dôsledku prinútilo miestne inštitúcie konať tak, aby prinášali požadované zmeny (Pejić – Muherina – Boštjančič Pulko 2016).

V novembri 2020 zasadala Bezpečnostná rada OSN, ktorej 15 členov vyjadrilo pretrvávajúcu podporu operácii EUFOR Althea a potvrdili jej ďalšie pokračovanie na nasledujúcich 12 mesiacov (Security Council 2020). EÚ takisto naďalej považuje operáciu EUFOR Althea za dôležitú súčasť SBOP, nakoľko členstvo Bosny a Hercegoviny v EÚ ostáva dôležitým politicko-strategickým cieľom. Na spomínanom zasadnutí Bezpečnostnej rady OSN zástupcovia z viacerých krajín vyzývali k väčšiemu úsiliu na posilnenie právneho štátu, boj proti korupcii a organizovanému zločinu, boj proti radikalizácii, podporu rodovej rovnosti a zaručenie nezávislosti médií (Security Council 2020).

Počas dlhých rokov pôsobenia tejto operácie sa zistilo, že je potrebné zlepšiť koordináciu a vzájomnú kooperáciu nástrojov EÚ, zefektívniť prípravu personálu pre plnenie konkrétnych úloh v operácii a zefektívniť postupy verejného obstarávania. Veľký pokrok sa tiež dosiahol v oblasti koordinácie a súdržnosti medzi aktérmi EÚ a rôznymi predstaviteľmi samospráv v Bosne a Hercegovine, najmä pri komunikácii a spolupráci medzi miestnym obyvateľstvom a styčnými a pozorovacími tímami (LOTs) (Pejić – Muherina - Boštjančič Pulko, 2016). Ďalšie dôležité skúsenosti boli získané v oblasti súbežného pôsobenia EÚ a NATO v jednom priestore zodpovednosti. Na základe Dohody Berlin Plus bolo potrebné koordinovať dohody o rozdelení nákladov, výmene spravodajských informácií, či jasne vymedziť zodpovednosť za jednotlivé úlohy.

Súdiac podľa hore uvedených skutočností nemožno poprieť, že operácia EUFOR Althea pomohla vytvoriť v Bosne a Hercegovine bezpečné a stabilné prostredie, nakoľko v posledných rokoch nedošlo k opakovanému násiliu medzi jednotlivými etnikami a nasadené jednotky operácie takisto neboli požiadané, aby zasiahli pri riešení nejakého konfliktu. Nepätie medzi jednotlivými etnikami však

narúša krehkú integritu tejto krajiny, ktorá je potrebná na dosiahnutie eurolatantickej integrácie. Pre zachovanie integrity je v súčasnej situácii potrebné, aby si politické elity uvedomili, že pokiaľ nechcú opäť dospieť k vyostreniu vzájomných vzťahov, je nutné posilňovať stabilitu a súdržnosť medzi jednotlivými etnikami, no najmä spolupracovať navzájom, aby sa nastolený systém v krajine posilnil.

POUŽITÁ LITERATÚRA:

1. BASSUENER, K. (2015): EUFOR: The West's Potemkin Deterrent in Bosnia and Herzegovina. [Online.] In: *AI-DPC BiH Security Risk Analysis*, 2015. [Citované 13.4.2021.] Dostupné na internete: <<https://docs.house.gov/meetings/FA/FA14/20180418/108176/HHRG-115-FA14-20180418-SD014.pdf>>.
2. Council of the European Union Secretariat (2015): EU military operation in Bosnia and Herzegovina (Operation EUFOR ALTHEA). [Online.] In: *European Union External Action Service Archives*, 2015. [Citované 4.1.2021.] Dostupné na internete: <https://eeas.europa.eu/archives/csdp/missions-and-operations/althea-bih/pdf/factsheet_eufor_althea_en.pdf>.
3. Council of the European Union Secretariat (2019): Bosnia and Herzegovina: EU appoints new Special Representative. [Online.] In: *Council of the European Union Press releases*, 2019. [Citované 3.1.2021.] Dostupné na internete: <<https://www.consilium.europa.eu/en/press/press-releases/2019/08/08/bosnia-and-herzegovina-eu-appoints-new-special-representative/>>.
4. BIEBER, F. (2006): *Post-War Bosnia. Ethnicity, Inequality and Public Sector Governance*. New York: Palgrave Macmillan, 2006. 197 s. ISBN 978-1403998828.
5. DOYLE, M. W. – SAMBANIS, N. (2006): *Making war and building peace: United Nations peace operations*. New Jersey: Princeton University Press, 2006. 424 s. ISBN 978-0-691-12275-5.
6. DURCH, W. J. (1996): *UN: Peacekeeping, American Policy, and the Uncivil Wars of the 1990s*. New York: St. Martin's Press, 1996. 512 s. ISBN 978-0312160753.
7. European Parliament (2020): CSDP Missions and Operations. [Online.] In: In-Depth Analysis Requested by the Sub-Committee on Security and Defence, 2020. [Citované 14.4.2021.] Dostupné na internete: <[https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/IDAN/2020/603481/EXPO_IDA\(2020\)603481_EN.pdf](https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/IDAN/2020/603481/EXPO_IDA(2020)603481_EN.pdf)>.
8. FLANAGAN, M. (2020): United Kingdom ends contribution to EU Mission. [Online.] In: *EUFOR News*, 2020. [Citované 15.4.2021.] Dostupné na internete: <<http://www.euforbih.org/index.php/latest-news/2838-united-kingdom-ends-contribution-to-eu-mission>>.

9. FLESSENKEMPER, T. – HELLY, D. (2013): Ten years after: Lessons from the EUPM in Bosnia and Herzegovina 2002-2012. [Online.] In: *European Union Institute for Security Studies*, 2013. [Citované 3.3.2021.] Dostupné na internete: <<https://www.iss.europa.eu/content/ten-years-after-lessons-eupm-bosnia-and-herzegovina-2002-2012>>.
10. HARDY, K. (2001): EUMM stands back, observes political activity. [Online.] In: *SFOR Informer Onliner*, 2001. [Citované 3.3.2021.] Dostupné na internete: <<https://www.nato.int/sfor/indexinf/115/p03a/t0103a.htm>>.
11. HAWTON, N. (2004): EU troops prepare for Bosnia swap. [Online.] In: *BBC One-Minute World News*, 2004. [Citované 27.12.2020.] Dostupné na internete: <<http://news.bbc.co.uk/2/hi/europe/3944191.stm>>.
12. HLADKÝ, L. (1996): *Bosna a Hercegovina: Historie nešťastné země*. Brno: Doplněk, 1996. 218 s. ISBN 80-85765-61-6.
13. HLADKÝ, L. (1997): *Bosnianska tragédia: Konflikt nacionalizmov*. Bratislava: USPO, 1997. 106 s. ISBN 80-88717-21-3.
14. HLADKÝ, L. (2005): *Bosenská otázka v 19. a 20. století*. Brno: Masarykova univerzita v Brně Mezinárodní politologický ústav, 2005. 392 s. ISBN 80-210-3674-5.
15. HONIG, J. W. (1997): *Srebrenica: Record of a War Crime*. New York: Penguin, 1997. 224 s. ISBN 0-14-026632-1.
16. HUNTINGTON, S. (2011): *Střet civilizací*. Praha: Rybka Publishers, 2011. 447 s. ISBN 80-86182-49-5.
17. IBRAHIMAGIĆ, O. (1999): *Politički sistem Bosne i Hercegovine*. Sarajevo: Magistrat, 1999. 283 s. ISBN 9958-9733-6-7.
18. JUNCOS, A. (2015): EU Foreign and Security Policy in Bosnia: The Politics of Coherence and Effectiveness. [Online.] In: *Research Gate*, 2015. [Citované 29.12.2020.] Dostupné na internete: <https://www.researchgate.net/publication/261568350_EU_Foreign_and_Security_Policy_in_Bosnia_The_Politics_of_Coherence_and_Effectiveness_by_A_Juncos_Manchester_Manchester_University_Press_2013_ISBN_9780719082405_xii205pp_7000_hb>.
19. KIM, J. 2006: Bosnia and the European Union Military Force (EUFOR): Post-NATO Peacekeeping. [Online.] In: *Congressional Research Service report*, 2006. [Citované 3.3.2021.] Dostupné na internete: <<https://apps.dtic.mil/dtic/tr/fulltext/u2/a464684.pdf>>.
20. LASICOVÁ, J. (2002): Medzinárodné sily na zabezpečenie mieru - IFOR. In: KULAŠIK, P. *Slovník bezpečnostných vzťahov*, 2002. Bratislava: Smaragd, 2002. s. 102. ISBN 80-89063-08-X.
21. MINARD, P. (2016): Bosnia and Herzegovina: A new CSDP Contributor? [Online.] In: *European Union Institute for Security Studies*, 2016. [Citované

- 13.4.2021.] Dostupné na internete: <<https://www.iss.europa.eu/content/bosnia-herzegovina-new-csdp-contributor>>.
22. MOJŽITA, M. (2010): *Sarajevo, čakanie na lastovičky*. Bratislava: Kalligram, spol. s.r.o, 2010. 264 s. ISBN 978-80-8101-339-3.
 23. NATO (2003): SFOR Mission. [Online.] In: *NATO operations and missions: past and present*, 2003. [Citované 4.1.2021.] Dostupné na internete: <<https://www.nato.int/sfor/organisation/mission.htm>>.
 24. OWEN, D. (2013): *Bosnia-Herzegovina: The Vance/Owen Peace Plan*. Edited by David Owen. Liverpool: Liverpool University Press, 2013. 432 s. ISBN 978-1-84631-824-5.
 25. PALM, T. (2017): The changing character of EUFOR Althea: power politics or learning? [Online.] In: *Research Gate*, 2017. [Citované 8.4.2021.] Dostupné na internete: <https://www.researchgate.net/publication/312361202_The_changing_character_of_EUFOR_Althea_power_politics_or_learning>.
 26. PEJIĆ, N. – MUHERINA, M. – BOŠTJANČIČ PULKO, I. (2016): Analysing the Effectiveness of EUFOR Althea Operation in Bosnia and Herzegovina. [Online.] In: *Research Gate*, 2016. [Citované 3.1.2021.] Dostupné na internete: <https://www.researchgate.net/publication/318502143_Analysing_the_Effectiveness_of_EUFOR_Althea_Operation_in_Bosnia_and_Herzegovina>.
 27. RUGE, M. (2021): Great power politics in Bosnia: How Berlin can stabilise a dysfunctional state. [Online.] In: *European Council on Foreign Relations*, 2021. [Citované 16.4.2021.] Dostupné na internete: <<https://ecfr.eu/article/great-power-politics-in-bosnia-how-berlin-can-stabilise-a-dysfunctional-state/>>.
 28. Security Council (2020): Security Council Extends European-Led Stabilization Force in Bosnia and Herzegovina for 12 months, Unanimously Adopting Resolution 2549. [Online.] In: *Meetings Coverage and Press Releases*, 2020. [Citované 15.4.2021.] Dostupné na internete: <<https://www.un.org/press/en/2020/sc14347.doc.htm>>.
 29. SELL, L. (2003): *Slobodan Milosevic and the Destruction of Yugoslavia*. Durham: Duke University Press, 2003. 432 s. ISBN 0-8223-2855-0.
 30. SILBER, L. – LITTLE, A. (1996): *The Death of Yugoslavia*. London: Penguin Books – BBC Books, 1996. 400 s. ISBN 978-0140261684.
 31. STOJAROVÁ, V. (2019): Unifying the Armed Forces of Bosnia and Herzegovina – mission completed? In: *Vojenské rozhledy*, 2019, roč. 28, č. 3, s. 71-82.
 32. SWEENEY, S. (2018): The European Union and EUFOR Althea's contribution to a dysfunctional peace in Bosnia and Herzegovina: Bureaucratic

- politics, emergent strategy? In: *Journal of Regional Security*, 2018, roč. 13, č. 1, s. 3-38.
33. TESAŘ, F. (1999): Ozbrojený konflikt na území Bosny a Hercegoviny. In: *Etnické menšiny ve střední Evropě*. Ed. Ivan Gabal. Praha: G plus G, 1999. s. 255 – 332. ISBN 80-86-103-23-4.
34. THOMAS, N. – MIKULAN, K. (2008): *Válka v Jugoslávii: Bosna, Kosovo a Makedonie 1992-2001*. Praha: Grada Publishing, 2008. 64 s. ISBN 80-247-2375-4.
35. WOODWARD, S. L. (1995): *Balkan Tragedy: Chaos and Dissolution after the Cold War*. Washington: Brookings Institution Press, 1995. 556 s. ISBN 978-0815795131.